

Vodiški samotar.

Spisal Dobravec.

I.

Celo desetletje in črez se je bavil z vzgojo mladine v Vodica. Društvenih zabav se ni udeleževal, tudi doma ni zahajal v gostilnico. Iz Vodice je prišel samo na vsakoletno uradno zborovanje. Tedaj je vestno poslušal razprave, včasih prikimal z glavo, da se mu je mogočno zamajala dolga, že posivela brada, včasih je tudi odkimal, če mu ni bilo všeč, kar so govorili, rekel pa ni nič.

Posebno zanimivo je bilo tedaj opazovati njegove oči, ki so se pod košatimi, črnimi obrvmi vedno gibale, ogledujoč sedaj tega, sedaj onega tovariša, koliko se je izpremenil v enem letu. Črez leto in dan je marsikdo nekoliko drugačen. Toda naš znanec si niti te zabave ni dolgo privoščil. Komaj da se je solnce nagnilo za korak proti zapadu, je velel napreči, se poslovil z najbližjimi tovariši in odšel.

Marsikdo se je ozrl za njim, in ko se je skrnil za voglom, so bile vsakomur na jeziku besede: »Vodiški samotar se je že odpravil.« Mislil, da ni treba še posebej praviti, da se je pisal drugače; ali ker nam ni do njegovega primka, ga nazivajmo samo s krstnim imenom — Pavel.

Ta čudak mora imeti čudno preteklost, ali pa čuden značaj! Tako je ugibal vsaki za-se, tako so trdili vsi skupaj; nobeden pa ni vedel več o njem, kakor to, da je pred sedanjo službo v Vodica deloval v sosednjem okraju in sicer na Griču, skromni obcestni vasici, poleg katere stoji na majhni višavi gradič bogatih Poljancev z vsemi gospodarskimi poslopji. Sicer ne bodo nikogar zanimali Poljanci — Valvasor jih ne pozna — marsikateri izmed Pavlovih tovarišev pa bi rad zvedel kaj o njegovem življenju na Griču; kajti tam je bila njegova prva služba.

Visok, junaški človek je Pavel še danes; da je bil zastavnejši in okretnejši v svojih cvetočih letih, ni, da bi pravil. Ženske so trdile — in kdo jim ne verjame? — da je moral biti kdaj celo lep. V njegovem podolgastem obrazu s pravilnim grškim nosom se je zrcalilo plemenito srce. In oči! Da, te so povedale več, kot vse drugo. Vender se je po teh blagih potezah neprenehoma prostirala lahka meglica toge.

Pavlova preteklost ni brez zanimivosti.

Mlada gospa se izprehaja po vrtu poleg gradiča imovitih Poljancev. Tu in tam se še kažejo lise starega snega izmed redkega zelenila po senožetih; po bližnjih hribcih pa stoje med temnim šilovjem vitke bukve z napetim popjem. Skrivnostno si šepetajo novico o bližajoči se pomladi. Samo gorak južni veter treba da še dahne, in vse bo zažarelo v pomladni krasoti. Smreke se nekako zavistno ozirajo po svojih sosedah, češ: nam ni dano uživati tega veselja, vedno smo v isti obleki. Pod njimi se košati pomladanski talog, kakor da se ponaša s svojim zgodnjim cvetjem.

Gospa stopa med šipečjem, ogledujoč sedaj ta, sedaj oni grm; včasih prime mladiko prav varno z drobnimi prstki, da se osvedoči, v koliko tednih se razcvete. Njena vitka postava nam razodeva žensko v najlepšem cvetu. Obilni črni lasje ji kaj ljubko objemajo nežni, skoro otroški obrazek; le pogled kaže neko notranjo neskladnost, notranjo bridkost. Gospej ni do cvetja, le za kratek čas ga opazuje; ni ji do zelenja, ni ji do vzbujajoče se pomladi, saj je njej docvetla tako zgodaj, tako naglo.

Gospa Zorka je sestra Ivana Poljanca, gospodarja poljanskega gradiča. Nekaj mesecev in pa jedno leto je minilo, kar je poročena. Takoj po ženitovanju — pri nas je ženitovanje po več dnij — se je preselila s soprogom, c. kr. strojevodjo na nekem parniku, kjer je služboval tudi nje mlajši brat Anton. Le-ta je bil tudi pripeljal s seboj na dopust tovariša Miroslava Slaviča na Grič, kjer je kmalu zasnubil Zorko . . .

Mlada, lahkoživa deklica se je hotela tedaj nekemu maščevati zaradi dozdevne nezvestobe. Priložnost ji je prišla o pravem času; Slavič tudi ni bil napačen človek, in — vzela sta se. Velika slovesnost je bila tedaj na poljanskem gradiču. Možnarji so pokali, zastave in slavoloki so dičili pot z gradu do vaške cerkvice, kjer se je vršila poroka.

Gotovo ni še nobeden izmed čitateljev uganil, da je bilo Zorkino nameravano maščevanje namenjeno samo gospodu Pavlu. Da, v onem času, ko je Zorka obljubila Slaviču večno zvestobo in poleg tega mislila, kako hudo mora biti sedaj-le okolo srca gospodu Pavlu, je stopal naš znanec po svoji sobi sem in tja, spuščal goste in okrogle oblake dima iz svoje cigaretke v strop ter pritiskal roko nekam blizu tam, kjer mu je bilo mlado, ljubeče srce.

Drugi so vriskali in peli, plesali in napijali svojim dražestnim krasoticam na svatbi, on bi se bil pa najraje zjokal. Pavel je premišljal in samemu sebi ni verjel, da je ista Zorka, ki je danes dru-

gemu obljubila zvestobo pred živim Bogom, некоč — o zlati časi! — slonela njemu na prsih in z očmi, polnimi srčne radosti, gledala njemu v lice in mu obetala nezrušno ljubezen. Ali je čudo, da mu je srce pokalo v tem trenutku?

In vsega je bila kriva le malenkost, kateri se možko zreli duh Pavlov ni mogel udati.

* * *

Pavel je bil Zorkinega brata Antona sošolec. Ko je služboval na Griču, ga je dobil tu, vrnivši se na svoj dom z velike vožnje po morju. Mnogo lepega in zanimivega je vedel mladi Anton povedati o tujih zemljah. Kako zvesto sta ga poslušala Pavel in Zorka, ko so sedeli v prijazni gozdni senci na mehkiem mahu! Včasih je povedal tudi Pavel kakšno dovtipno iz dijaških let, in skupno so se smejali mladostni samopašnosti. O tacih prilikah so se njene oči rade srečavale s Pavlovimi. —

Le prehitro so Antonu ginili dnevi dopusta.

Težko se je poslovil, tudi brez solz ni bilo, a čez leto in dan se je imel zopet vrniti na dom. V tem času pa Pavel in Zorka nista samevala. Dasi ona ni pogostokrat dohajala v vas, je vender često tako nanesla prilika, da jo je Pavel spremil do gradu, prav gotovo pa se je to zgodilo vsako nedeljo. Pogovarjala sta se tedaj o Antonu, pa tudi o svojih zgodah in nezgodah, kakeršnih imajo mladi ljudje — mnogo. Včasih se je Pavel pogovoril tudi nekoliko z Ivanom, gospodom poljanskim, ki je Pavla izredno čislal; uganila sta katero tudi o naših domačih razmerah, saj je danes tako težavno živeti — brez politike. Pavel je po takem kratkem pomenku odšel zopet; čutil je pa čedalje bolj, da mu je Zorka več kot druge ženske. Naposled je bilo že tako, da se mu je zdel dan dolgočasen, če je ni videl.

Približalo se je poletje. Vrnil se je Anton, in zopet so se hodili skupaj izprehajat po bližnjih gozdih, ali pa so se igrali v vrtni lopi ter uganjali s prav mladostno razkošnostjo različne burke in šale. Anton jih je znal iz svoje pomorske službe obilo in na izbero vsakovrstnih; Pavel je pa vedno bolje slutil, da bi utegnil kdo zvedeti njegovo srčno tajnost; čutil je, kako se zategadelj obrača od dne do dne nespretnejše. Tovariš je to dobro videl. Zato ga je dražil in mu tudi kar naravnost nagajal.

Igrali so.

Zorka je bila često tako nesrečna, da je igro popolnoma izgubila. To se je moralo po igralskih zakonih najhuje kaznovati. »Plačaj!«

draži jo Anton, Pavel se pa smeje zlobno odstrani. A to ni bilo dolgo.

»Za kazen — poljub . . . Pavlu!« reče Anton. Tu se je ostalima dvema zmešala štrena. Oba sta močno zardela.

To je videl tudi Anton ter jima pomagal iz zadrege:

»No, menda tu pred menoj se ne bosta branila. Sicer se kazen podvoji, potroji . . . Drugod bi to ne bilo spodobno, vem; a pred mano? Torej brž, da bomo dalje igrali. Jedna, dve, tri!« — — — Udala sta se, a sram ju je bilo, zelo sram. Ta šaljivi Anton! Čakaj! — Kako ploska še sedaj zadovoljno!

Naslednje dni je bilo vedro, toplo vreme.

Kmetič je veselo obračal seno po travnikih, pastir je mogočno trobil kraj gozda; po polju in senožetih je bilo vse živo. Popoldne so se šetali naši trije znanci zopet po gozdu. Anton je korakal s puško naprej, za njim sta stopala Pavel in Zorka.

Mahoma zapazijo vsi trije, da pes, ki je navadno hodil za njimi, sledi neko divjačino. Anton plane v goščavo na ono stran, od koder je prihajal vrišč. Ali bi skočil tudi Pavel? Prav nič ni pomišljal, saj ne bi šel od tu, ko bi ga klicala na oni strani sama gozdna Vila. Kam bi šel od tukaj, ko stoji poleg njega najdražje mu bitje na svetu!

Mogočna bukev je širila nad njima svoje veje, med vejami pa se je izpreletaval kos. Nastala je tajnostna tišina. Obema so se zdeli vprav slavnostni ti trenotki. Slutila sta predobro, da se mora sedaj zgoditi nekaj posebnega. — »Tok, tok, tok!« je odmevalo z drevesnega debla, »tok, tok!« zopet na drugi strani. Žolna je tipala, kakšno je zdravje bukvi pod lubom. Zorka se ozre in splaši kosa, ki zleti z glasnim »čuj, čuj, čuj!« v drugo stran. Pavel še ni prav vedel, kje bi začel:

»Gospodična Zorka, vi ste ga prepodili!«

»Kako jaz?« je dela počasi. Glas se ji je tresel.

»Zbal se je vaših čarobnih očij, gospica.«

»Zbal, kako zbal? Mari se jih tudi vi bojite?« Navlašč ga je podražila.

»Bojim se jih, in vender se sleharni dan oziram vanje. V njih vidim nebesa, Zorka, ali bojim se, da se mi zapro preneglo.«

»Pavel!« reče ona in mu lahno zapreti z drobnim prstkom.

»Zorka, moja draga Zorka! Brez vas mi je svet prazen, z vami mi cvete večna pomlad!« Stopil je bliže in jo prijel za roko.

»Ali me niso varale vaše, tvoje krasne oči?« ... Skrila je obraz na njegovih prsih. —

Dolgo, dolgo bi bila tako slonela, da ni lomastil Anton zopet naglo proti onemu mestu, kjer ju je bil ostavil. Zabila bi bila na vse, celo na čas; toda Anton je že stal pred njima upehan ter pogledaval sedaj Pavla, sedaj Zorko.

»No, no, že vem, da sta me dolgo čakala. Hvala! Bog vaju živi!«

Izkušeni pomorščak je dobro vedel, kaj se je zgodilo. S samim pogledom jima je razodel, da ve vse; Pavlu je podal roko, sestro pa je molče poljubil na čelo.

Poznejše zabave so bile še pristrčnejše, dasi Ivanu Pavel ni bil posebno pogodi. Raje bi bil videl na njegovem mestu kakega imovitega soseda.

Zopet je Antonu pošel dopust, in zopet se je poslavljaj. Pavel in Zorka sta ga spremila do bližnje železniške postaje.

»Z Bogom! Da se vidimo! Na svidenje po trinajstih mesecih!« Vlak ga je odpeljal na topli jug. Ko se vrne, tako so se dogovorili, bodo praznovali Zorkino in Pavlovo poroko.

Toda v trinajstih mesecih se izpremeni marsikaj; nestalna je volja človeška, srce naše pa šibka stvarca.

(Konec prihodnjic.)

L I S T E K.

Knjižnica za mladino je prinesla v 9. snopiču, izdanem 30. sept. t. l.: »Plemenita srca.« Povest za mladino. Češki spisal *Karol J. Zákoucký*. Poslovenil *S. G. ml.* — Str. 103. — Cena — kakor vsakemu trdo vezanemu snopiču — 20 kr. — To sveže pisano, na 9 poglavij razdeljeno povest smo čitali s tem večjim zanimanjem, ker nas doberšen nje del vodi po naših domačih krajih in nam zanimivo razodeva, kakšne vtiske prijemlje rodoljubna češka obitelj, potujoča po »tužni« naši Koroški. In pisatelj, kateremu je očiten namen »miscere utile dulci«, res dokaj spretno in brez zoprne vsiljivosti poučuje mlade čitatelje o naših pokrajinah, po katerih vodi vrl Ceh o počitnicah svoje otroke. A ti otroci so — in to je glavna hiba te povesti, kakor z večine vseh mladinskih spisov s prav redkimi izjemami — grozno modri, pametni in zategadelj semtertja tudi precej afektirani. Taki »prekunštui« otroci, pravijo, ne žive dolgo; no, v naši povesti ta prislovica ni obveljala. Tudi nekatere druge neverjetnosti v povesti je menda staviti na rovaš njenega namena »in usum delphini«.

Prevod je vobče dosti gladek in pravilen, in istinitih hib smo si poleg nekaterih tiskarskih pogrškov prilično malo zabeležili v svojem izvodu (*zvenila, z rmenim, svoj užaljen duh, je poleg jih v množ. tožilniku*). Glede besedosledja se g. prevodilec ne

Bog zna. Induktivna metoda, ki je zavladała po vseh strokah prirodoznanstva, je pomaknila spoznavanje večnih prirodnih resnic v jednom stoletju dalje, nego se je to prej kdaj dogodilo v tisočletjih.

Glede novih raznesil ima rešiti sedanji rod še jedno, namreč fiskalno vprašanje. Država si je vzela monopol na črni smodnik; zakaj ne bi tega storila tudi z dinamitom ali ga pa vsaj višje obdačila? Francoska je uvedla 1875. l. dinamitni davek, ki je znašal 1892. leta 1.001.995 frankov. Zloraba dinamita po jedni in gmotni dobiček po drugi strani velevala državnikom, da uvedo monopol na dinamit.¹⁾

¹⁾ Onim, ki se utegnejo dalje zanimati za to stroko, podajemo nekaj slovstva: J. Upmann, das Schießpulver 1874. — E. v. Meyer, die Explosivkörper 1874. — J. Trauzl, die Dynamite 1876. — J. Trauzl, die Explosivstoffe der Gegenwart 1877. — Fischer Wagner, Handbuch der chemischen Technologie. 12. Aufl. 1886. — Dingler, polytechnisches Journal Ognomnega gradiva o tehniških napredkih vseh strok in vse Evrope pa je nakopičenega v 38ih letnikih Fischer-Wagnerjevega zbornika: Jahresbericht über die Leistungen der chemischen Technologie.

Vodiški samotar.

Spisal Dobravec.

I.

(Konec.)

Isto zimo je zapadel sneg kmalu po vseh svetih. Dolgi večeri so se bližali, z njimi veliko zabav in nedelavnim ljudem tudi veliko dolgega časa.

Blagovoljni čitatelj se je menda že uveril, da so naši znanci v tej povesti izmed one deželske gospode, ki glede zabav, kakor tudi glede salonskih pravil ni tako vajena in razvajena, kakor gospoda v mestu.

Pri Poljancu so uživali dobroto in slaboto zimskih večerov tako, kakor je nanesa usoda. Čaj, karte, družinske igre i. t. d., vse to se je vrstilo, toda vsem je že bilo preveč jednolično. Komaj so čakali, da je minil božič in so začeli po večjih krajih v okolici prirejati društvene zabavne večere, ki so obetali vsaj spočetka nekoliko več razvedrila.

Zorka je povabila k sebi za nekaj tednov svojo součenko Evelino, lepo črnolasko, hčer necega uradnika. Tej je bila dobro znana zveza

med Pavlom in Zorko; zato ju je včasih podražila ter po strani šegavo pogledovala zdaj Pavla, zdaj Zorko. Rade so se ustavljale na Pavlovi čedni postavi njene temno-modre oči. Pavel ni videl v tem ničesar sumljivega, in ko mu je nekoč pošepnila Zorka, da je njena prijateljica srečna le tedaj, če se čuti oboževano z vseh strani, se ji je smejal, in ni mislil, da bi mu Evelinine temnomodre oči mogle kdaj škodovati...

Prišel je predpust tistega leta, ki je bilo Poljančeve Zorke zadnje v svobodnem samskem stanu.

Neko nedeljo popoldne je rožljalo par poljanskih vrancev po škripajočem snegu s sankami v bližnji trg k veselici; na njih se je vozil Ivan s sestro in Evelino, nekaj streljajev za njimi pa je drčal Bokaletov hlapec, neprestano povprašujoč Pavla, ali so mu dovolj zavite noge.

Zmenili so se, da v vasi na polu pota počakajo, ker pojde Pavel obiskat na smrt bolnega tovariša; po kratkem odmoru se bodo vozili skupno dalje.

Medpotoma je pripovedovala Evelina, kako ljubezniv je novi sodnik, kako prijazna je njegova soproga. Ne bilo bi napačno — tako je modrovala krasna črnolaska — da bi pred nočjo stopili k njima. Veselica se začne šele pozno zvečer.

»Pri nas se bomo tudi nekoliko zamudili, ali kaj to? Ti moraš med svet, Zorka, ti moraš med olikano družbo; doslej jo poznaš še premalo.«

Zorka je sramežljivo povescila oči, ker je morala sama pripoznati resnico Evelininih besed. Spomnila se je tudi Pavla ter se ozrla, ni-li zaostal predaleč. Ne opazivši njegovega voza, vzklikne:

»Ivan, Pavla smo pustili daleč zadaj.« Namesto Ivana je odgovorila Evelina:

»Kako skrbiš zanj? Ti, draga moja golobica, ne veš-li, da se moško srce toliko raje obrača za teboj, čim bolj mu navidezno kažež, da ti ni do njega. Poskusi!«

Ivan je sedel spredaj ter se pogovarjal s hlapcem o konjih in dobrem sanencu. Krabuljci so rožljali, da bi bil moral zelo vleči na ušesa, če bi bil hotel umeti ženski pogovor.

Dobrosrčni Zorki se je sprva zdelo nespodobno in tudi grešno, s takimi poskusi mučiti dobrega Pavla; toda Evelina je delovala danes neumorno in prav kakor po določenem načrtu tako dolgo, da jo je vsaj za nekaj časa ujela v svoje mreže.

»Ali ne bi mogel zaradi tebe nocoj opustiti poseta v oni-le vasi? Bili bi gotovo jedno uro prej v trgu. To žrtev ti pač dovoli;

včasih praviš, da te tako silno ljubi.« Evelinine lepe ustnice so se pri zadnjih besedah zavile v ironski posmeh, česar Zorka ni opazila.

Dospeli so v vas' in ustavili pred znano gostilnico.

»Pavel,« reče Zorka, ko je pristopil Pavel, da bi jima pomagal s sank, »kaj ko bi šel kar naravnost v trg? Poset lahko odložiš za jutri ali pa za pozneje. Nama se mudi. Mnogo imam še pred večerom opraviti; in pa tudi to treba pomisliti, da bo toliko mrzleje, kolikor kasneje pojdemo od tukaj, in dobro menda veš, da smo ženske jako občutljive —.« Tu je pogledala Evelino, ki je zadovoljno namignila svoji poslušni učenki.

»Obljubil sem, Zorka. Ne morem. Tudi mislim, da bom moral še marsikaj urediti, če res ni upanja, da ozdravi naš tovariš. Vsekakor moram k njemu. Mogoče, da se vrnem v nekoliko minutah.«

»Lepo te prosim, pojdi vender z nami! Saj od mrtvaške postelje na veseli ples, to ni posebna zabava.« Zadnje besede je govorila Zorka zelo nesigurno. Pavel je spoznal, da je tu posegla vmes neka tretja moč, ki je sicer tako dobri deklici skušala zmešati pojme.

»Oprosti, Zorka! Moram in moram.« Potem je še nekaj govoril o stanovskih dolžnostih; toda govor mu je pa naglo presekala Evelina z besedami:

»Kaj pa kavalirske dolžnosti, gospod?« Pogledala je Pavlovo dično postavo od vrha do tal in si mislila: »Škoda, da nisi kaj več; zelo bi mi ugajal.«

Srčno vesela Pavlovega ukrepa, je pogledala Zorko s hvaležnim očesom, ko je ta očitala Pavlu, da zanemarja s tem svojo dolžnost kot kavalir-spremljevalec. Tedaj se je Pavel obrnil k Ivanu in ga poprosil, da bi ga nadomeščal »v tej častni službi«, ker mora k bolniku. Ivan je prikimal — mnogo besed ni bilo nikoli od njega. Pavel je spoštljivo pozdravil in odšel. Evelina pa mu je zapretila s prstom:

»Samo če bo še prostora za vas, ko pridete prepozno za nami k veselici?«

»Zaslужil si črno piko, pomni!« je dejala Zorka, hoteč napraviti silno užaljen obraz, kar se ji pa ni posrečilo.

»Da le ni hujšega,« reče on, zamahne z roko ter izgine med hišami.

Njegovo opravilo pri tovarišu pa se je zavleklo jako na dolgo. Spisal je zanj oporoko, dal nekaj navodil soprogi zastran daljnjih korakov ob smrti, ji zagotovil še svojo pomoč ter odšel. Storil se je bil že mrak.

V vasi so mu povedali, da je bil Poljanec odšel takoj dalje; niso ga čakali niti trenotek.

Kako krasen večer!

Na nebu nebroj zvezdic, ki migljajo zemljanom; po zemlji beli plašč, ki dobrotno pokriva vso naravo. Tam na zahodu se še žari nebo po zašlem solncu, na obzorju se pa blišči večernica. Toda Pavel ni razmišljal o teh krasotah. Srce mu je bilo otožno radi umirajočega tovariša, a zopet mu je koprnelo za onimi, ki so ga čakali v trgu. Čudno se mu je zdelo, da ga niso počakali. Dolžil je zato žensko trmoglavost in pa Ivanovo neodločnost. On bi jima bil lahko rekel: »Tu ostanimo in počakajmo ga!« Gotovo se je ženskima udal brez ugovora.

S takimi mislimi je dospel v trg. Stopil je v gostilnico, kjer so se ustavljali Poljančevi, ter si naročil večerjo. Okolo miz je bilo sicer več znancev in prijateljev, a nikakor ni mogel najti Poljančevih. Zopet čudno!

Ali se ga nocoj navlašč ogibljejo? Vpraša natararico, kdaj so odšli, in zve, da je od tedaj že dobro uro. To se mu ni zdelo več pošteno.

»Mudilo se jim je na ples,« pravi brhka točajka ter se obrne na peti desne noge v drugo stran, kjer so jo čakali drugi ljudje in drugo delo. Pavla pa se je polastila neka sitna misel in ga je vedno nadlegovala. »Tukaj ni nekaj prav,« mu je govorila notranja zla slutnja.

V naglici in brez posebnega zanimanja za ostalo družbo je nekaj povečerjal in takoj potem odšel za njimi. Po njegovih mislih se je bil začel ples pred dobre pol ure. Prehajali so ga taki čuti, da se najrajši ne bi bil udeležil zabave. Tacega preziranja vendar ni zaslužil.

V sobi za garderobo je vprašal služabnico, ali so prišli tudi Poljančevi. Ženska ni prav vedela, kako bi rekla, ali pa ni bila razumela vprašanja. Tedaj se dotakne od zadaj njegove rame mehka ročica. Bila je Evelina.

»Po Poljančevih vprašujete, gospod?« In pri teh besedah je obrnila obraz, ki je bil od plesa silno razžarjen, tako da je mogel Pavel opaziti na njem vso krasoto; okolo prsij pa je stiskala pisan šal, ki je bil sicer popolnoma neskladen z ostalo plesno toaleta, a je provzročal, da so se nežne poteze lepega lica videle še očitneje, črni lasje še temnejši, in oči — to so bila nebesa!

»Jako mi je žal, gospod, da za vas nocoj ni Poljančevih tukaj. Zorka vas je čakala, da bi prvič zaplesala z vami, pa vas ni bilo. Zaradi te sramote se je je lotilo glavobolje; sedaj je v stranski sobi ter komaj čaka trenotka, da ji odleže. Tedaj se vrne domov. Meni je naročila, naj vam povem, dragi gospod, da je pač za-njo stokrat bolje, če vas spozna prej, kot — prepozno.

»Prosim, gospica,« reče hlastno Pavel, »je-li mogoče govoriti z njo?«

»Ni mogoče; prepovedala je odločno. Žal mi je, da se vam je tako pokazila namenjena zabava. Toda me ženske smo šibke stvarce. Vsaka malenkost nam škoduje.« Tako je odgovorila Evelina nedolžno in pogledala Pavla ognjevitno, kakor da bi rada videla, kaj se godi sedaj v njegovem srcu. Njen obrazek je kazal najglobokejše sočutje, oči pa niso mogle popolnoma skrivati strasti.

»Ne vem,« je dejala odhajaje, »kako je to, da je nocoj Zorka tako huda na vas.«

»Jaz tudi ne,« je odgovoril Pavel, pozdravil Evelino in odšel — proti domu.

Med potjo se je zopet ustavil pri bolniku, ostal tam do jutra in mu zatisnil oči. Srce mu je reklo, da je storil s tem boljše delo, kakor če bi bil preplesal vso noč. In vendar mu je bilo žal, da se je stvar zvršila tako nesrečno. Človek v naglici različnih čutov ne more razporediti, pozneje se razvrste sami v njegovi duši. Pavel je strastno ljubil Zorko.

Čutil se je Bokaletov hlapec, ker se ni Pavel vozil s Poljančevimi, rekel pa ni ničesar.

Pusto in mrtvo se je zdelo Pavlu življenje tiste dni. In Zorka?

Evelina je zahvalila njo in Ivana za gostoljubnost in pustila Zorko samo domov, samo s kesanjem v srcu, z mračnim pogledom v prihodnjost. Deklica si je bila v svesti, da ni prav ravnala, ker je slepo slušala zvito Evelino. Pavel je tako dober, plemenit človek! Oj, zakaj se je dala premotiti! Kako bi bilo mogoče vse poravnati? — Tako je premišljala Zorka ter brisala solze dan za dnevom z lepih očíj. To so bili tožni dnevi, dolgi kot večnost. Vsako popoldne se je ozirala skozi okno na griško vas, ali ne prihaja že sem-le po bližnjici visok mladenič z lepo rumeno brado in živimi, kakor ogenj živimi očmi. Toda Pavla le ni bilo, revica se je ozirala zaman.

»Za Boga,« je vzdihovala, »saj mu vendar nisem ničesar nahudila. Če ga nisem čakala na potu, pa bi me bil lahko dobil na plesišču. Zakaj ga ni bilo tja? Brez njega mi je bilo itak dolgočasno. Jaz bi se morala hudovati, ne on.«

Tedaj pa je dvignila malo glavico, nestrpno vrgla črne kodre s čela in samovlastno vstala, govoreč: »Če je res takšen, naj le bo! Počakam še nekaj dnij, potem pa jaz pretržem . . .« Tu je žalost zopet premagala njeno samosvest.

* * *

Minila je zima, in zgodnja, suha pomlad se je širila čez hrib in plan. Zorka pa tedaj ni ogledovala cvetic po livadah, niti si napajala srca ob njih lepoti. Prav nič ji niso bile mari. Prosila je brata, naj ji dovoli, da pojde za nekaj časa k prijateljici v Trst. Hotela je z vtiski drugih krajev uničiti spomine prošlih dnij. In nekega dne jo je odpeljal vlak na zeleno morsko obalo ob sinji Adriji, kjer je bila pomlad že prav bogato razsula svoje darove po naravi.

Ker je bila Zorka prvokrat v velikem pomorskem mestu, se je zabavala tu prav dobro. Danes sta krenili s prijateljico na morje, jutri v divno okolico; ob slabem vremenu pa sta sedeli doma ali pa stikali po naravoslovnem in umetnostnem muzeju. Večere so jima krajšale največ društvene zabave, katerih sta se često udeleževali.

Obširno mesto ponuja tudi Slovencu mnogoterih zabav po raznovrstnih družbah.

Ali vse to ni moglo Zorke premotiti, da ne bi sleharni dan mislila na dom in se ne bi — seveda le na tihem — hudovala na Pavla. O neki priložnosti mu je bila doma pokazala jasno in nedvoumno, da ni prav nič več jezna; ali Pavel, trdovratni Pavel se ni zmenil za to. Kako je hudoben! Taki so moški! — Nekaj dnij potem je prejokala v svoji spalnici, jezeč se na moško neobčutljivost, na Evelino in na ves svet.

Dobra dva tedna je trajalo to življenje; vse okolo nje je bilo ničemurno, brezmiselno, mrtvo. Naposled pa se je v mladi glavici porodila srečna misel: K morju na jadransko obalo!

Sedaj je šele videla, kakšna sreča je bila to za-njo. Peti teden je bivala tu v prvem avstrijskem pristanišču, in kar nič več se ji ni tožilo po domačih dobravah. Celu pojmi o moški trdovratnosti so se ji nekoliko ublažili. Po svojih različnih posetih je spoznala mnogo one tržaške gospode, ki prihaja redno vsako jesen v večjem ali manjšem številu uživat na Grič sveži notranjski zrak. Na nekem zabavnem večeru se je seznanila z strojevodjo Slavičem, ki je dobro poznal njenega brata Antona. Službovala sta skupno. Moška njegova postava, krasna uniforma, zanimivi govor, vse to je ugajalo Zorki. — In vesela je bila Zorka vsega, prav srčno vesela, ker je vse kazalo, da je našla tu v Trstu poleg zgodnje pomladi tudi svojemu srcu novo življenje. Srečna misel!

Slaviču je ugajala neizkušena deklica, ona je pa prav vzpričo te neizkušeni, nekaj pa vzpričo sovraštva do nezvestega Pavla mislila, da ji odseva iz Slavičevih očíj ona sreča, katera ji je sijala iz Pavlovih v onih srečnih časih, da, v onih srečnih časih!

Z olajšanim srcem in docela potolažena se je vrnila Zorka o kresu domov. Že naprej se ji je dobro zdelo, kako hladnokrvno, kako ravnodušno in malomarno pogleda prvič Pavla. Navlašč — je sklenila sama s seboj — se bo sukala tako dolgo in tako okolo njega, da opazi on zaročni prstan na njeni roki. To bo gledal!

In vender ni bilo tako.

Kolikor se je tudi silila brezskrbno ubrati poteze na svojem licu, ni se ji posrečilo; Evelina jo je bila še premalo temeljito poučila v svojih umetnostih. Pavel jo je pozdravil spoštljivo in vljudno, kakor pozdravljamo ljudi, s katerimi nimamo nobenih posebnih zvez, in ona, Zorka, je zardela do samih las, spoznavši, da se je le smešila.

Ko je prišla domov, se je naslonila na posteljo in jokala zaradi sramote, morda tudi zaradi česa drugega.

Zopet je prišla jesen, in zopet so prihajali tujci na Grič, uživat čisti zrak in občudovat divno okolico, po kateri je posebno s hriba Slemena krasen razgled. Kmalu potem je prišel tudi Zorkin brat Anton in z njim Slavič. Praznovali so v poljanskem gradiču slovesno zaroko, svatbo so pa določili za bodoči predpust. Urediti je bilo treba še to in ono. Silil je pa za odložitev poroke najbolj Anton Poljanec; njemu namreč je novi ženin ugajal menda najmanj. Svaril je Zorko in ji očital prenagljenost. Toda ona je vsakikrat pogledala nestrpno in dejala: »Ta ali nobeden!« Anton je ni nehal opominjati, da mora človek izbirati po svobodnem nagibu, s prosto voljo, ne pa morda pod vplivom maščevalnosti ali kake druge strasti, če se hoče nadejati sreče v zakonu. Zorke ne bi bil pregovoril niti sam Demosten.

Prišel je predpust, prišel tudi Slavič s svati, in poročila sta se. Slovesnega praznovanja ni bilo ne konca ne kraja. Zorka je bila Slavičeva soproga. Kako je Pavel prebil ta udarec, smo že povedali. —

Ko so se vrnille prve lastovke v našo domovino, se je preselila Zorka Slavičeva s soprogom v Pulj, kjer je bil zvršetek njene dozdevne sreče in začetek trnjeve poti. Premagala je hudo mrzlico in doživela bridko izkušnjo, da znajo tudi moški varati prav po takih predpisih, le še nekoliko spretneje, kot je njo učila Evelina. Miroslav Slavič je bil namreč jezav, nestrpen in nespravljiv soprog. Poleg tega je rad pogledal kozarcu do dna, kar seveda ni blažilo njegovega vedenja, marveč hujšalo — tedaj je bil celo surov.

Ni minilo niti četrto leta, in že je bila Zorka doma na Griču. Prostovoljno se je ločila od neljubega soproga. Anton je bil prej, dokler ga ni zvala dolžnost zopet na morje, večkrat pri njej v Pulju in jo tolažil, dasi je njega tudi srce bolelo, ko je videl sestro tako

nesrečno. Rad bi ji bil pomagal, tudi če bi imel sam vzeti njeno gorje na svoje rame. A kako?

Na dan obletnice Zorkine poroke — Zorka je bila že doma — je odjadral Slavič z istim parnikom, kakor Anton, v Vzhodnjo Indijo. Tedaj se je Zorki zvalil kamen od srca. Tolažila jo je vsaj misel, da je daleč od nje neljubljeni soprog.

Tako smo tedaj našli na Griču mlado gospo Slavičevo ob času, ko se je ravno na novo zopet vzbujala pomlad. Sleharni dan se je izprehajala po širnem vrtu, kjer je gorko solnce obudilo vsaki dan kako novo cvetko. A njej je minevala pomlad življenja brez cveta, brez nade radosti. In glej, tam-le so ona okna, kjer je nekoč sedevala in se kazala Pavlu, ki je upiral vanjo svoje žareče oči.

Tudi danes je Zorka tako sedela v hladnici na vrtu in premišljevala nedavno minole lepe čase; utrnila se ji je solza in ji kanila v krilo. Kdo se ne bi jokal, ko ni tolažbe od nikoder!

V tem hipu pa priteče k njej na vrt hišna in zakliče:

»Gospa! Telegram!«

Zorka se obrne, malomarno pretrga ovitek, čita in prebledi. Telegram se je glasil:

»Kalkuta. 30. aprila

Miroslav Slavič je umrl za kolero. Več o tem pismeno.

Anton.«

»Bog daj mir njegovi duši! Rešena sem,« je vzdehnila Zorka, morda še preveč na glas. Zato se je boječe ozrla, je-li ni slišala hišna; ali ta je bila odšla, oddavši telegram, takoj po svojem opraviilu.

Zorka je tihoma odšla v svoje stanovanje.

II.

Poletni večeri so se nekoliko ohladili. V žitu je pela prepelica, in lovci so ugibali, da bodo letos prepelice rejene, ako Bog da.

Letos je prišlo na Grič več Tržačanov. Ob nedeljah, ko so jih obiskovali znanci iz mesta, je bilo živo na Griču, kakor v malokaterem drugem trgu. Celo poljanski gradič ni bil brez tujcev.

Med tednom res pobijajo ti letoviščniki čas, kakor ga najbolje vedo in znajo, in še jim ga ostaje na izobilje. Lotijo se na dan gotovo sto iger, sto drugih zabav in prav toliko jih popuste nekončanih. Le malokatera se jim sponese. Ob nedeljah pa je drugače. Tedaj je pozdravljanja, vzklikanja, objemanja in poljubovanja, da bi dejal: zmešalo se jim je; ko se pa približa večer, potihne nekoliko neprenehljivi hrup. Zdaj bo mir, si misli marsikateri vaščan. Toda glej, kleka!

Zopet pozdravljanje, poslavljanje, objemanje in poljubovanje, pa tudi jok. Oh, te mestne ženske imajo solze pripravljene za vsako potrebo in nepotrebo, solze jim morajo biti prav navadna, vsakdanja priprava, tako nekako, kakor nam — žlica.

Navada je, da prirede vsako leto skupen izlet na bližnje Sleme, odkoder se lepo vidi daleč naokolo. Ni ti sicer treba napeti Bog ve koliko turistiških močij, da dospeš na vrh, vendar provzroča ta pot zlasti ženskam veliko težav, katere pa pozabijo občutljiva ženska srca takoj, ko se jim oko ozre z vrh Slemena nazaj v nižavo, kjer leži gorska vas in poleg vasi poljanski grad, njen zvesti tovariš.

Potem se začne prosta zabava z igrami, petjem, plesom, največ pa s krikom, kateremu se naposled privadijo celo ženske. V tem času ima jeden ali tudi več moških, katere je poljubila Muza — kuharica, opravila okolo velikega ognja s peko krompirja. Nosači so prinesli tudi drugega krepčila za želodec. Ko je pečen krompir, se začne malica, ki se zvrši potem s šaljivimi govori in napitnicami. Slednjič se zvrste — navadno sparoma kakor k poroki — zopet pojoč in vriskajoč navzdol.

Pripovedovanje o težavni poti, resničnih ali izmišljenih nezgodah, preizvrstni zabavi, pikantnih junakih in junakinjah, ki so si tajno in javno odkrivali ta dan srčna čutila, vse to se ne neha potem do skupne vrnitve v mesto.

Čudni ljudje so ti Tržačanje!

Jutri — tako so sklenili — bode letošnji izlet na Sleme. Mladi gospodiči in gospodične so že nekaj dnij prej željno pogledovali na vrh hriba in v duhu gotovo že stokrat in stokrat premerili pot tja gori in nazaj. Stari Boltež, ki slove med tujci kot griški »cicerone«, dasi ne ume on njih jezika in tudi Tržačani Bolteža ne, pripravlja stari oprtnjak pred hišo in neprenehoma zažiga pipo, ki se mu — kakor pravijo hudomušneži — tako drži ust, kakor nos obraza, če ne še trdneje. Jutri bo zopet kaj zaslužka. Tako misli starec in se spomni, da bi bilo dobro poiskati kje kako močno gorjačo, ne za-se, marveč za tržaške ženske, ki se prav rade prijemajo za palico, če jim jo kdo podaje od skale do skale. To pa ume Boltež mnogo spretneje, kot vsakdor drug. Saj ne trdi zastonj, da je bil že večkrat na Slemenu, kot v cerkvi. Tega mu seveda nihče ne verjame, ker vedo vsi, da je Boltež začasno opravljal tudi častno službo vaškega cerkovnika precej let.

Starec vstane, postavi koš na stran in gre iskat gorjače. Takoj pod vasjo ob potoku se ustavi in gleda po goščavi. Rezilo drži v

roki in je neprenehoma gladi po levi dlani, kakor brivec britev. Ko se ozre na tla pred-se, zapazi takoj pri nogah pripravno stvar, ki pa leži na tleh. Potegne iz listja in vidi, da so Pavlove vilice, s katerimi lovi včasih ribe. Nekaj časa jih drži v desnici, v levi obrača rezilo, z glavo pa kima na desno in levo, ko je pipa v njegovih brezzobih čeljustih prav vidno oponašala njegovo kimanje. Očitno je bilo, da ugiblje, ali bi vzal, ali bi pustil. Naposled se je odločil. Zmagala je poštena polovica starega Bolteža. Zatlačil je vilice zopet v listje in mrmral sam s seboj: »Saj pojmeta menda tudi učitelj in — Zorka!« Čut zadovoljnosti in kramarsko veselje obilne napojnine sta se mu naselila v staro srce. »Mhe! Tudi Zorka!« vzdihne veselo, a hipoma ga obide druga muha; jezno in odločno tleskne s krivcem po roki: »Seveda pojde! Kako pa da pojde!« Potem zahrkne tako na dolgo, kakor da ga že več desetletij muči naduha, in krene molče ob vodi v drugo stran. Spoznavši Pavlove vilice, se je spomnil starec nečesa drugega, česar ni povedal še nikomur in tudi ne pove nikomur, kakor da je slišal na izpovedi. Obšla ga je zona, ko je stopal mimo malega tolmunca med gostim vrbjem. Tolsti kleni so pomaljali glave nad vodo, hoteč dražiti starega Bolteža, ki se je včasih bavil tudi z ribjim lovom. »Človek, ali nas ne vidiš!« tako menda so klicale ribice starcu, potem so se pa zopet pogrezale v globino. Danes mu niso bile mari. Domislil se je nečesa iz nedavnih dnij, naglo stopil v bližnji grm, urezal palico in krenil hitro odtod. Pregrešni spomini so ga obletavali kakor muhe. —

Bilo je kakšna dva meseca poprej.

Vročina je pritiskala na ubogo človeštvo od jutra do večera. Če si se hotel naužiti hladnega zraka, si ga moral uloviti zvečer po solnčnem zahodu ali pa zjutraj ob zori.

Neko jasno poletno jutro je stopal Pavel z vilicami na rami in s sakom v roki ob vodi pod poljanskim gradičem. Grajski vrt se razteza na tej strani prav do grčastih starih vrb ob potoku. Seveda Pavlu ni bilo mari, kdo je na vrtu letos. Prejšnje čase mu je bil dobro znan, prejšnji časi so tudi krivi, da se več ne ozira nanj, raje gleda v tolmun, kje pokaže klen svojo debelo glavo.

Žalostni spomini veselih dnij!

Pavel gleda v vodo in pazno zasleduje svoj plen. Lep, prav črn klen se je plazil po nasprotni strani struge. Počasi in varno vzame vilice z rame, pa meri in meri. Vedno bolj, so se približevali ostrí zobci namenjeni žrtvi. Čof! »Moja je!« je rekel navadno Pavel ob takih priložnostih, a danes ni rekel. V poslednjem hipu ga je nekaj

zmotilo. V grmovju tam mimo se je premikalo temno žensko krilo, ki je bilo vzrok, da vilice niso zadele. Ribica si je gotovo mislila: »Danes je za me še prezgodaj, dobiš lahko drugih.«

»Dobro jutro, gospa!« pozdravi glasno, ko se je ženska postava le še bližala bregu in ga zaupno pogledovala. Bila je vdova Slavičeva.

»Zgodaj lovite, zgodaj,« dostavi ona, vrnivši pozdrav.

»Častita gospa, tudi vam ugaja jutranji hlad, da ste tako zgodaj tukaj.«

»Tako je, tako,« reče in skloni glavico molče v pozdrav. Potem izgine na vrt.

Pavel je zrl za njo še dolgo in se ni prav nič hudoval zato, ker ga je motila med lovom. Njena prikazen se mu je zdela tako vzvišeno lepa! — Črna obleka se je ljubko prijemala vitke postave; obraz, upal nekoliko vsled skrbij, je popolnjeval celotno podobo mlade vdove. Toda v očeh je bil še nekdanji ogenj, ki je bil Pavlu tako dobro znan.

Slučaj je menda nanašal tako, da je Zorka še večkrat motila mladega ribiča ob potoku. Nekoč je celo stopila, opiraje se na njegove vilice, po brvici preko vode ter šla s Pavlom nekaj korakov ob bregu. Dospevši k velikemu tolmu med gostim vrbjem, sta se oba zagledala v vodo. Potem je vzela Zorka njemu vilice ter jih vdrla globoko v blato, se naslonila na-nje ter pogledala Pavla prav tako ljubeznivo kot nekdanje čase, in rekla:

»Pustite uboge ribice, naj se vesele življenja! Ali se vam nič ne smilijo? Trdosrčni človek, včasih niste bili taki.«

»Da, gospa, včasih je bilo res marsikaj drugače,« deje Pavel. »Srca človeška so nestanovitna.«

»Pavel!« vzklikne ona, kakor da jo je kača pičila. »Prevara, vse je bilo le prevara. Verjemite, da mi je Evelina razodela šele po nesrečni poroki —.« Končati ni mogla. Sklonila se je na vilice in bridko zaihtela. Tedaj je že stal Pavel pri njej in držal objeto v svojem naročju. —

Na drugi strani vode pa je stopal stari Boltež in se križaje čudil sedanjemu grešnemu svetu. Nikomur ni pravil tega dogodka, celo misel o njem se mu je zdela grešna. —

Tisto jutro potem, ko je bil skupni izlet na Sleme, je bil Boltež na vse zgodaj pokonci. Stopal je sem in tja po vasi s palico v roki, velel to in ono, prijel se pa ni najmanjše stvari. Poskrbel je marsikaj, da ne bo gospoda stradala na Slemenu. Polni koš je že oddal najetemu nosaču.

Nebo je kazalo, da bo dan lep, veder. Nobena meglica ni motila prijazne jednoličnosti nebeškega svoda.

Nekaj pred šesto uro se vzdigne družba in stopa z Boltežem na čelu, glasno žuboreč in govoreč, po travnikih v podnožje hribu, kjer se začnejo hribolaške težave. Starec se ni motil včeraj, ko je računal prav za gotovo, da pojmeta tudi Zorka in Pavel. Ona se je pridružila nekim Tržačankam, on je pa hodil takoj za Boltežem ter razkazoval izletnikom znamenitosti bližnje in daljnje okolice.

Preje, nego so dospeli na vrh, je spoznala marsikatera mestna gospodična, da notranjsko hribovje pa tržaški tratoar sta si celo nasprotni stvari. Mnogo moške pomoči je bilo treba, da je prišel ženski spol brez škode na Sleme. Bolteževa palica je bila gospem in gopticam še najzanesljivejša podpora. Boltež sam se je držal tako silno imenitno, da se gotovo še Mojses ni tako, ko je prepeljal Izraelce skozi Rdeče morje. Vedel se je kot izvežban hribolazec.

Na nekem mestu je pomagal tudi Pavel. Prehod sicer ni bil nevaren človeku, vaje nemu našim hribom, ali z mestno gospodo je bilo drugače. Zorka je pustila tržaške tovarišice naprej, potem se pa krepko oprijela Pavlove roke ter stopala z njim varno preko ostrih skal. Bila je zgovorna in vesela kot nekdanj, ko se je veselila svoje in Pavlove ljubezni; le pozorno oko bi bilo našlo v njenih potezah sled prebitih bridkosti. Družba se je pomikala na vrh. Najurnejši mladeniči so že stali na robu, kričeč vihrali s pokrivali, z rutami, s solnčniki in sploh s čimer je kdo mogel. Vrišč je bil toliko večji, kolikor več potnikov se je pridruževalo gruči na vrhu. Naposled je bil takšen krik, kakor v boju, ko vzamejo vojaki z naskokom trdnjavo in preženejo sovražnika.

Lepo se je razvijala potem zabava na Slemenu.

Sprya se je sicer vsakdor zabaval po svoji volji, pozneje pa jih je izbrani reditelj oživil k skupni igri. Boltež je nekolikokrat stopil v goščavo po drv, potem so mu jih pa nanegli drugi moški, da jih je bilo skoro preveč. Ob dveh popoldne je bil obed pripravljen. Polagoma so se razvezali jeziki; družba je bila vedno bolj glasna. Krika, vika in ploskanja ni bilo konca ne kraja. Tedaj pa stopi med družbo Boltež, v jedni roki držeč palico, v drugi pipo, ter reče v pristni notranjski govorici:

»Prosim, gospodje in gospe, dež se bliža. Mokri bomo. Le urno za menoj.«

Zmešal jim je veselje. Solnce je sijalo še prav ljubeznivo na nebu, le od severa in zahoda sem so se kopičili temni oblaki. Boltež

je trdil, da odmeva tudi že grom, toda kdo ga je poslušal v veseli družbi!

Boltež je stal že na stezi, po kateri so bili prišli, ter kazal s palico in pipo sedaj na gorsko vas, sedaj na bližajoče se oblake.

Šele mogočni glas bližnjega groma jih je vzdramil, in tedaj se je začelo ono obupno drnjanje in klicanje na pomoč, ki sicer ne pomaga nikomur nič, zmeša pa vso družbo. Mestne ženske in pa gorska nevihta!

Ročno se je odpravila vsa družba domov. Strahoma so pričakovali plohe, morda tudi toče. Toda ni bilo hujšega, nego da se je močno razgrmelo in padlo nekaj prav debelih kapljic. Bojazen pred nevihto je pa vendar toliko pomagala, da so gospe navzdol manj potrebovale moške pomoči, nego davi. Sila ni mila. Šlo je, kakor je šlo, samo da so bili prej blizu varne strehe. Vzdignil se je močan veter, razgnal oblake, in prej, nego so bili v vznožju Slemenu, se je zopet pokazalo prijazno večerno solnce in se prav ljubeznivo smehljalo vračajočim se izletnikom.

Pavel in Zorka nista mnogo govorila medpotoma; kdo bi se bil tudi mogel pogovarjati v toliki zmešnjavi! Ko so se potem razvrstili že v ravnini pod Slemenom ter korakali sparoma kakor v kadrilji, je povedala ona, da se v kratkem vrne Anton za nekaj dni na dopust. Dolgo ga že ni bilo, in Pavel se je razveselil njegovega prihoda; saj mu je bil Anton od nekdanj zvest prijatelj.

»Ali veš kaj o Evelini?« vpraša po nekolikem premolku Zorko.

»Vem; zakaj si vprašal?«

»Ker bi rad vedel, kam jo je pripeljala njena umetnost.«

»V mesto jo je pripeljala. Tam je dolgo izbirala, pa ni ničesar izbrala. Oni dan sem celo slišala, da je zopet pri roditeljih v trgu s potrtem srcem in zavoženo bodočnostjo.«

Po teh besedah se oklene Zorka tesneje Pavla.

Izletniki so se bližali vasi; razšli so se, vsaki na svoje stanovanje. Pavel je spremil Zorko do brvice preko potoka, odkoder je čez vrt bližje v grad, kot drugod. Prav srčno sta se poslovila. Pavel je zadovoljno gledal za njo, ko je odhajala med pisanimi gredicami proti domu. Skozi vrbje je še prav natančno videl, kako ji je prihitel nasproti brat Anton. Slišal je tudi, ko je vprašal naglo in boječe: »Ali si dobila moj telegram iz Kalkute?«

»Dobila«, odvrne Zorka mirno in povesi glavo, da zakrije rdečico; na ustnicah ji je še žarel Pavlov poljub.

Anton prebledi in reče: »Ne prestraši se! Tedaj sem se bil preneglil.«

»Kaj? — —« izpregovori Zorka. Več ni mogla. Brat jo je ujel, da se omedlevši ni sesedla na tla. Stal je kakor okamenel; pogled se mu je nestalno upiral sedaj v nje blede lice, sedaj proti vratom, beseda pa ni hotela z jezika.

V tem položaju ju najde Slavič, ki je s svojo navzočnostjo povedal mnogo več, nego vse Antonove besede.

Pavel pa je odšel na tihem po svojem potu. Slavičevega pohoda si ni mogel razložiti, kakor si ga ni mogel nihče. Skrivaj se je splazil mladenič v svoje stanovanje, od same sramote si pokrival oči in mrmral: »Prokleta usoda! Celo mrtvim sem menda na potu.«

* * *

Ko je bil parnik „Ettore“ zasidran pred Kalkuto, so imeli mornarji kakor navadno nekaj prostih dnij, in smeli so jih porabiti za razgledovanje okolice ali v kako drugo zabavo. Vsakdor se je veselil prostosti in jo tudi obrnil, kakor mu je bolje kazalo. Miroslav Slavič je prebil nekaj nočij v veseli družbi, kjer so uživali božje dari po potrebi, pa tudi čez potrebo. Tudi kart in razkošne zabave niso pogrešali.

Prav dobro se jim je godilo.

Slavič menda ni poznal onega izreka, ki pravi, da je dobrega kmalu preveč. Pil je in pil. Neprevidno si je hladil bolni želodec. In nekaj dnij pred odhodom iz пристanišča je omedlel na ulici. Lotila se ga je kolera. Tako so mislili tovariši, tako so dejali tudi stražniki, ki so ga veleli odnesti v bolnico za kužne bolnike.

In vrnivši se na krov, so Slavičevi tovariši naznanili, da je Slavič umrl za kolero. Takoj se je Anton prepeljal v mesto, brzojaviti sestri omenjeno novico.

Štiri dni potem je parnik vzdignil sidra in odšel počasi iz pristanišča ter se pomikal proti domovini.

Le malokdo se je še spominjal Slaviča.

Miroslav Slavič pa ni umrl, ampak je okreval in bil kmalu zatem izpuščen iz opazovalnega oddelka bolnice. Prave kolere namreč niso našli pri njem, in zato so ga poslali zopet na prosto, kjer je spoznal strahoma, da je prišel prepozno. „Ettore“ je bil že izginil z obzorja kalkutskega zaliva. Kaj sedaj?

Slavič se je prijel za glavo, preklinjal kolero, bolnico in nesrečno pijančevanje. Sam v tujem mestu in tako daleč od domovine! Kakor besen je stopal nekaj časa ob morju, potem pa, videč, da menda vse to ne pomaga prav nič, je krenil v pomorski urad in vprašal, kdaj

odide katerikoli parnik v Avstro-Ogersko. Pokazala se je ugodna prilika; v treh ali štirih dneh pride iz Prednje Indije v luko drug avstrijski parnik. Sklenil 'ga je počakati, in na pomorski urad onega pristana, kjer se ustavi „Ettore“ na potu v Evropo, je brzojavil, da še živi; poleg tega je pa tudi poprosil kapitana, naj tega nikomur ne pravi. Hotel je namreč svoje tovariše iznenaditi, ko se vrne v Trst. Kapitan je bil mož beseda, in parnika sta dospela za nekaj mesecev skoraj hkrati v tržaško luko, ne da bi Anton kaj vedel o svojem svaku; na parniku, s katerim se je vozil Anton, so govorili samo še o „rajnem“ Slaviču.

Dospevši v Trst, se je odpravil Anton za nekaj tednov domov, za njim pa Slavič, ne da bi se bila videla. Na neki postaji ga je opazil Anton, a mislil je, da vidi le drugega, Slaviču podobnega človeka. Šele na poslednji postaji, kjer je bilo treba najeti voznika na Grič, se je pridružil Antonu Slavič. Kaj se je potem zgodilo, nam je že znano. —

Zorko je zgrabila silna vročinska bolezen, in več tednov se je borila s smrtjo. Le njena krepka narava je mogla ubraniti mlado življenje ter je ohraniti še za bodoče trpljenje. Slavič, nepopoljšljiv samogoltnež, se niti sedaj ni mnogo menil za njo. Njegova zabava je bila: lov, karte in polna kupica. Tega seveda mu ni nihče v obraz povedal, kako so ga prezgodaj smatrali za mrtvega. Ko bi bil pa zašel med vaško ljudstvo, bi bil slišal raznovrstne govorice. In prav te govorice so bile tudi vzrok, da je Pavel takoj drugi dan po usodnem izletu na Sleme prosil za premeščenje z Griča.

Vodice so ga rešile vsaj hudobnih jezikov.

Odslej se je ogibal vsakeršne družbe ter živel popolnoma za svoj stan. Knjige so mu bile najljubše prijateljice, vzgoja mladine najlepša zabava, lastni uspehi pa najlepše plačilo. Dnevi so mu ginili jednolično, kakor mu je jednolično minevala tudi mladost. „Praznik imam le tedaj,“ tako je čestokrat trdil sam, „kadar me obišče kak tovariš.“

Ob takih prilikah pa je bil Pavel zelo gostoljuben, dobrovoljen in celo vesel.

III.

Minilo je odtlej deset let in morda še nekaj več. Pavel je še vedno v Vodica, kjer smo se z njim seznanili v začetku te povesti. Dozorel mož je, miren in resnoben; njegovo samstvo in samotarstvo pa je še vedno nerešena uganka vsem mladenkam, katerih oči se kaj rade ozirajo po zastavnem, mirno ljubeznivem samcu.

Vsem tem mladenkam na veliko začudenje in morda nekaterim tudi na tiho žalost je nekega dne Pavlova postrežnica, postarna, jezična ženica, raznašala po vasi novico, da misli učitelj ostaviti Vodice in sicer v prav kratkem času. In tako dobre volje, kakor je sedaj nekaj dnij gospod Pavel, ga ni videla še nikoli, in ga menda tudi še noben človek ni videl.

Po Vodicaх so ljudje ugibali, da mu morda ni ugajal kraj in ljudstvo, ali Bog vedi, kaj še. Ni jim bilo pogodi, da jih ostavlja. Toda prave niso uganili.

Neko jutro po veliki noči je bilo, ko je Pavlova postrežnica prihitela skoro brez sape v bližnjo hišo in takoj brez kakšnih zadržkov povedala, da se gospod Pavel — ženi. Tedaj je šlo po vasi od ust do ušes, kakor da bi vejal. Raznega govorjenja, ki pa ni bilo Pavlu prav nič mari, ni bilo konca.

Pred odhodom iz Vodice je obiskal prvikrat za svojega ondotnega bivanja vse bližnje tovariše. Radostnega lica je pripovedoval o svoji novi nameri, o svoji novi sreči, katero mu je pač vsakdor privoščil prav od srca. Pavel je bil zlata duša. Še dolgo potem, ko ni bilo več vodiškega samotarja, je bilo vsem žal, da so izgubili iz svoje bližine tako blagega tovariša.

Ko se je pomlad razgrnila po naših tratih in livadah, ko je ščinkovec spletal gnezdo s svojo družico; ko je slavček v tihem mraku začel ubirati mile večerne pesmi svoji izvoljenki: tedaj sta se ljubezen in sreča tudi Pavlu zopet nasmijala ter z milobno svetlobo obdala drugo polovico njegovega življenja.

Preselil se je zopet na Grič, katerega itak ni bil pravzaprav nikoli pozabil, k nekdanjim znancem med ljubljeni rod, katerega si je v prvi službi do malega vzgojil sam; vrnil se je k Ivanu Poljancu in njegovemu bratu Antonu, ki še vedno rad prihaja na dopust z vedno večjo nado, da se kmalu vrne za vedno; vrnil se je Pavel — k vdovi Zorki. Njenega soproga je bila pred nekaj meseci pobrala bolezen na morju, ne kolera, marveč bolezen, izvirajoča iz nezmerne življenja. Umril je, toda ta pot zares.

Zorko je to rešilo nesrečnega jarma.

Sedaj je Pavlu izginil mračni oblak z vedrega čela, a tudi Zorki, četudi ne v cvetu mladih let, ki so ji prinesla samo žalost in bridkost, je zasijal v srce žarek tihe sreče, dasi skozi razvaline trpkih spominov.

Toda bolje pozno, nego nikoli.

